

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України. Закон України від 05.04.2001 № 2341-14 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон України від 07.12.1984 № 8073-X URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

3. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо запровадження відповідальності за порушення вимог щодо утримання та експлуатації об'єктів фонду захисних споруд цивільного захисту: Закон України від 09 січня 2025 р. № 4200-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4200-20#n40>

Акімов Михайло Олександрович,
доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДНОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИМ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКОНОПРОЄКТУ РЕЄСТР. № 13644 ВІД 15.08.2025)

Відповідно до частини першої статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [1]. Згідно частини першої статті 3 Кримінального кодексу (далі – КК) України законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права [2]. З огляду на викладене законопроекти про внесення змін та доповнень до КК України повинні аналогічним чином урахувувати міжнародно-правові зобов'язання, що їх взяла на себе наша держава. Однак деякі суб'єкти права на законодавчу ініціативу не завжди належним чином беруть зазначене до уваги.

Зокрема, законопроект реєстр. № 13644 від 15.08.2025 «Про внесення змін до статті 284 Кримінального кодексу України щодо відповідальності капітанів суден за ненадання допомоги людям, які зазнають або зазнали лиха» [3], далі – законопроект 13644, має на меті, як зазначено у пояснювальній записці, приведення диспозиції статті 284 Кримінального кодексу (далі – КК) України у відповідність до міжнародних договорів та законів України.

Слід погодитись із суб'єктом права на законодавчу ініціативу в тому, що зазначена стаття КК України містить істотні недоліки, а саме:

– перелік форм вчинення кримінально протиправного діяння капітаном судна обмежений (зіткнення судна під його управлінням з судном, люди на борту якого в результаті цього зіткнення зазнали

лиха, або зустріч судна під його управлінням з людьми, які зазнали лиха);

– санкція норми явно не відповідає тяжкості передбаченого нею кримінального правопорушення.

Обґрунтовуючи потребу сформулювати в інший спосіб кримінально протиправне діяння у статті 284 КК України, розробник законопроекту 13644 посилається на положення Міжнародної конвенції про охорону людського життя на морі [4], Кодексу торговельного мореплавства України [5] та Закону України «Про внутрішній водний транспорт» [6], що зобов'язують капітана судна, який у змозі надати допомогу, у разі отримання інформації про те, що люди зазнають лиха на морі, прямувати з максимально можливою швидкістю для надання допомоги незалежно від національної належності чи статусу осіб, які зазнають лиха, або обставин, в яких вони знаходяться.

Водночас суб'єкт права на законодавчу ініціативу чомусь не згадує положення статті 98 Конвенції ООН з морського права [7], згідно якої капітан будь-якого судна тією мірою, якою він може ще зробити, не наражаючи на серйозну небезпеку судно, екіпаж або пасажирів, повинен:

а) надавати допомогу будь-якій особі, виявленій у морі, якій загрожує загибель;

б) слідувати з усією можливою швидкістю на допомогу тим, хто зазнає лиха, якщо йому повідомлено, що вони потребують допомоги, оскільки на таку дію з його боку можна розумно розраховувати;

с) після зіткнення надати допомогу іншому судну, його екіпажу та його пасажирам і, коли це можливо, повідомити цьому іншому судну найменування свого судна, порт його реєстрації та найближчий порт, в який воно зайде.

Позаяк вказана конвенція також є чинною для України, а також зважаючи на пріоритет міжнародного права перед вітчизняним законодавством, нова редакція статті 284 КК України (у разі її прийняття у запропонованій у законопроекті 13644 редакції) призведе до відступу України від взятих на себе міжнародно-правових зобов'язань.

Далі, формулювання місця вчинення кримінального правопорушення («на інших водних шляхах») – у множині замість однини, як це передбачено у чинній статті 284 КК України, – є некоректним, оскільки порушує принцип юридичної визначеності, що є складовою конституційного принципу верховенства права, дотримання якого є запорукою утвердження правової держави, на чому неодноразово наголошували Верховний Суд, Конституційний Суд України та Європейський суд з прав людини.

Що ж до словосполучення «з будь-якого джерела», що характеризує спосіб отримання капітаном судна повідомлення про осіб, які зазнають лиха, то воно видається зайвим і лише переобтяжує

зміст диспозиції (немає потреби окремо вказувати на джерело, якщо воно «будь-яке»).

Більш прийнятним, на наш погляд, буде викласти диспозицію статті 284 КК України у такій редакції: «Ненадання допомоги капітаном судна екіпажу та пасажиром іншого судна в разі зіткнення, а так само ненадання допомоги капітаном судна особам, які зазнають лиха на морі або на іншому водному шляху, у разі отримання відповідного повідомлення, якщо він мав можливість надати таку допомогу без серйозної небезпеки для свого судна, його екіпажу і пасажирів...».

Крім того, розробник законопроекту 13644 пропонує (для більшої відповідності санкції статті 284 КК України тяжкості передбаченого нею кримінального правопорушення) встановити більший розмір штрафу (від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян замість до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян), при цьому види та розміри інших покарань залишаються без змін.

Зазначена пропозиція уявляється нам принаймні небезспірною, адже:

– штраф (хоча б і у збільшеному розмірі) та обмеження волі не є покаранням ані адекватним, ані співмірним ненаданию допомоги людям, що зазнають лиха на морі, яке загрожує їх життю та здоров'ю;

– покарання у виді виправних робіт згідно статті 57 КК України засуджений має відбувати за місцем роботи. Убачається, що призначення такого покарання за подібне діяння капітану судна є нелогічним та малоймовірним.

Нарешті, санкція статті 284 КК України (в редакції законопроекту 13644) передбачає як один із видів покарань арешт на строк до двох років, що є явно помилковим, оскільки Законом України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» [8] до статті 284 КК України внесено зміни і її санкція наразі передбачає замість арешту пробаційний нагляд на строк до двох років.

Список використаних джерел

1. Конституція України : прийнята 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

3. Про внесення змін до статті 284 Кримінального кодексу України щодо відповідальності капітанів суден за ненадання допомоги людям, які зазнають або зазнали лиха : законопроект реєстр. № 13644 від 15.08.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57101>

4. International Convention for the Safety of Life at Sea : dated from November 1st, 1974. URL: https://library.arcticportal.org/1696/1/SOLAS_consolidated_edition2004.pdf

5. Кодекс торговельного мореплавства України : Закон України від 23.05.1995 № 176/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#Text>

6. Про внутрішній водний транспорт : Закон України від 03.12.2020 № 1054-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#Text>

7. United Nations Convention on the Law of the Sea : adopted on December 10th, 1982. URL: https://www.un.org/Depts/los/convention_agreements/texts/unclos/closindx.htm

8. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань: Закон України від 23.08.2023 № 3342-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text>

Александренко Олена Віталіївна,
старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;
Женунтій Володимир Іванович,
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОСЯГАННЯ НА СВОБОДУ СВІТОГЛЯДУ І ВІРОСПІВІДАННЯ В ЗАКОНОДАВСТВІ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Статтею 35 Конституції України проголошено і гарантується кожному громадянину нашої країни право на свободу світогляду і віросповідання. Вказане право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність [1, с. 13]. Згідно частини другої вказаної статті Основного Закону реалізація цього права визнається правомірною за умови, що вона не перешкоджає охороні громадського порядку, а так само не посягає на здоров'я і моральність населення, права і свободи інших людей [1, с. 13].

Предметне дослідження порушеного питання почнемо із вказівки на певне, більш досконале вітчизняне законодавство про кримінальну відповідальність за посягання на аналізовані права і свободи громадян із вступом у дію з 01 вересня 2001 року нового Кримінального кодексу (далі – КК) України порівняно з тими